

Stanovisko Etickej komisie STU k podnetu č. 1/2022

Predkladateľ podnetu

Bývalý študent

Dotknutá osoba 1

Dotknutá osoba 2

Predmet podania:

Predkladateľ podnetu sa na základe informácií od bývalého študenta obrátil na Etickú komisiu STU (v ďalšom texte „EK STU“) o prešetrenie viacerých priestupkov voči bodom 4 a 5 Etického kódexu zamestnanca Slovenskej technickej univerzity v Bratislave (príloha č. 6 vnútorného predpisu číslo 7/2007 – N Pracovný poriadok pre zamestnancov Slovenskej technickej univerzity v Bratislave v znení jeho dodatkov číslo 1 až 6.) – ďalej len „Etický kódex STU“, a to konkrétne:

1. Dotknutá osoba 1 sa mala dopustiť plagiátorstva v prípade predloženej vlastnej habilitačnej práce neoprávneným kopírovaním dát, obrázkov, tabuliek a textov z obhájenej dizertačnej práce bývalého študenta, ktorý bol doktorandom dotknutej osoby 2.
2. Dotknuté osoby sa podľa predkladateľa podnetu mali dopustiť spoločne niekoľkých priestupkov pri publikovaní 5 článkov a 1 rukopisu odoslaného na publikovanie do časopisu. Aj v tomto prípade sa malo jednať o neoprávnené použitie výsledkov publikovaných v dizertačnej práci bývalého študenta a článku publikovanom v českom odbornom časopise, ako aj o neadekvátne uvedenie autorského podielu bývalého študenta na vzniknutých publikáciách.

Dotknuté ustanovenia Etického kódexu STU:

Pri zverejňovaní výsledkov tvorivej činnosti zamestnanec:

- Bod kódexu č. 4: Dbá o šírenie dobrého mena STU. Výsledky svojej práce, dokumenty a diela podpisuje svojím menom a uvádza mená kolegov a študentov, ktorí sa na získaní výsledkov podieľali, pričom uvádza svoje pracovisko a univerzitu.

- Bod kódexu č. 5: Rešpektuje autorské práva, práva pôvodcov vynálezov a úžitkových vzorov. Koná v súlade s platnými pravidlami ochrany duševného vlastníctva.

Stanovisko EK STU k podanému podnetu:

1. EK STU v časti podnetu, ktorá sa týka porušenia Etického kódexu STU dotknutou osobou 1 v prípade ňou podanej habilitačnej práce konštatuje, že táto záležitosť nepatrí do kompetencie EK STU, ale vedeckej rady príslušnej fakulty.
2. EK STU v časti podnetu, ktorá sa týka porušenia Etického kódexu STU dotknutými osobami v prípade publikovaných článkov konštatuje, že nebol porušený etický kódex STU v bodoch 4 a 5.

Vysvetlenie k jednotlivým bodom stanoviska:

1. Habilitačná práca dotknutej osoby 1 bola zaregistrovaná v Centrálnom registri záverečných prác vo februári 2022, takže bola pre ňu urobená kontrola originality. Vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky č. 246/2019 Z. z. o postupe získavania vedecko-pedagogických titulov a umelecko-pedagogických titulov docent a profesor (ďalej len „vyhláška“) a Smernica rektora číslo: 6/2021 – SR Pravidlá a postupy na uskutočňovanie habilitačných konaní a inauguračných konaní na Slovenskej technickej univerzite v Bratislave zo dňa 19. 08. 2021 (ďalej len „smernica“) upravujú v prípade habilitačných prác, že originalnosť práce bude posúdená habilitačnou komisiou. V prípade vyhlášky hneď jej prvá veta (§1 ods. 1) deklaruje, že podaním žiadosti sa začína habilitačné konanie. O jeho prerušení alebo neúspešnom ukončení rozhoduje príslušná vedecká rada. V oboch predpisoch je explicitne formulovaná zodpovednosť oponentov habilitačnej práce vyjadriť sa k jej originalite – §1 ods. 10 vyhlášky, resp. článok 3 bod 10 smernice.
2. EK STU vychádzala pri vypracovaní stanoviska okrem Etického kódexu STU aj z Európskeho kódexu etiky a integrity výskumu¹ (ďalej len „EKEIV“) a z pravidiel Committee on Publication Ethics (COPE, www.COPE.org). EKEIV veľmi podrobne opisuje princípy výskumnej integrity, zásady správnej výskumnej praxe a porušenia výskumnej integrity. EKEIV definuje tri závažné spôsoby porušenia výskumnej integrity a 13 menších prehrškov (kap. 3.1), ktoré sa skôr klasifikujú ako nedodržanie

¹https://www.allea.org/wp-content/uploads/2018/11/ALLEA-European-Code-of-Conduct-for-Research-Integrity-2018-Slovak_dig.pdf

správnej praxe. Tri uvedené spôsoby porušenia kódexu správania sú publikovanie vymyslených výsledkov, falšovaných výsledkov a plagiátorstvo.

V prípade tohto podnetu EK STU prešetrovala, či došlo k plagiátorstvu v prípade článkov uvedených v podnete. EK STU deklaruje pre tento aj ďalšie prípady, že ak bude presvedčená, že sa zamestnanci STU dopustili plagiátorstva, požiada rektora STU, aby podnikol kroky na stiahnutie takýchto publikácií zo zdroja, v ktorom boli publikované.

Keďže vo všetkých spochybňovaných publikáciách je bývalý študent spoluautorom, jednalo sa podľa podnetu o typ plagiátorstva, ktorý sa nazýva autoplagiátorstvo. EK STU považuje tvrdenie o plagiátorstve za bezpredmetné v prípade použitia častí textu, obrázkov a tabuliek z dizertačnej práce. Je všeobecne známe, že v prípade záverečných prác je akceptované, ak sú v nich reprodukované publikácie autora, ktoré už vyšli v časopise, a takisto je dovolené autorovi dizertačnej práce po jej zverejnení poslať na publikovanie do časopisu v nej publikované výsledky bez toho, aby to bolo považované za porušenie princípu originality. Takýto článok sa považuje za originálny.

Odlíšná je situácia v prípade článku, ktorý vyšiel v slovenčine v českom odbornom časopise, ktorý sa nenachádza v bežných časopiseckých databázach, ale jeho obsah je voľne dostupný cez webovú stránku časopisu. V dizertačnej práci, ktorú podal bývalý študent v júli 2020 sa uvádza v zozname publikácií ako článok v tlači. Bývalý študent je prvý autor a dotknutá osoba 2 je jeden zo spoluautorov. Článok je veľmi stručný. Všetky výsledky sú prezentované v dvoch jednoduchých tabuľkách. Chyby merania boli spracované jednoduchou štatistickou metódou. Metóda merania bola využitá pri rádovo komplexnejšej štúdií, ktorej výsledky boli spracované v angličtine a boli zaslané prvýkrát vo februári 2021 do časopisu zahrnutého v databáze Web of Science (WoS, pomerne vysoký Impact Factor, kvartil Q1). V tomto článku sú výsledky v 7 obsažných tabuľkách, 3 menších tabuľkách a 7 grafoch. Boli použité aj dve tabuľky z uvedeného článku v českom časopise. EK STU si myslí, že zaradenie týchto tabuliek bolo zmysluplné, ale autori mali požiadať majiteľa copyrightu o súhlas s ich reprodukovaním. EK STU to považuje za menej závažné porušenie správnej praxe pri publikovaní výsledkov.

Na záver tejto časti vysvetlenia stanoviska je potrebné uviesť, že tri zo šiestich článkov z podnetu vyšli v slovenskom odbornom nerecenzovanom časopise a sú spracovaním článku, ktorý vyšiel vo WoS časopise (originál zaslaný vo februári 2021). Tento časopis je Open Access s licenciou CC BY 4.0, čo znamená, že majiteľmi

copyrightu (autorských práv) sú autori článku. Jeho spracovanie na odborné články publikované v období október - december 2021 je oprávnené a nedá sa považovať za plagiátorstvo. V odborných článkoch je tiež explicitne uvedené, že pôvodná práca už bola publikovaná vo WoS časopise. Tento fakt potvrdzuje, že obsah predmetného článku bol republikovaný a bol uvedený s menným zoznamom všetkých autorov ako aj afiliáciou k príslušnej inštitúcii autorov. Vedomosť bývalého študenta o pripravovanom článku bola potvrdená na základe e-mailovej komunikácie a autorstvo bolo signované na záver článku (sekcie článkov) aj uvedením jeho mena a príslušnosti k novej pracovnej inštitúcii.

Ďalšou závažnou výhradou bývalého študenta je, že na článkoch má neprimerane nízky autorský podiel. Odôvodňuje to tým, že na publikáciách je až ako tretí autor v poradí a nízkym evidovaným podielom v Centrálnom registri evidencie publikačnej činnosti (CREPČ). Hoci na určovanie poradia autorov existujú určité zvyklosti, neexistujú písané pravidlá, ktoré by automaticky reflektovali autorský prínos k prezentovaným výsledkom výskumu. Kvôli narastajúcemu množstvu autorských sporov veľké vydavateľstvá pristúpili k tomu, že na konci článku sa slovne definuje prínos jednotlivých autorov práce. To sa stalo aj v prípade článkov vo WoS časopise, ktoré sú predmetom podnetu. V prípade bývalého študenta sú uvedené prínosy: conceptualization, methodology, validation.

Otázka zloženia a poradia autorského kolektívu je podľa COPE výlučnou dohodou autorov a nerieši sa ako etický problém. Ak sa autori nevedia dohodnúť na ich počte a poradí, tak časopisy zastavia recenzné konanie alebo publikovanie prijatého článku, kým sa nedosiahne súhlas všetkých autorov. Podobne, uvádzanie autorských podielov, ktoré je súčasťou evidovania publikačných výstupov v CREPČ, má byť výsledkom dohody spoluautorov v súlade s ich reálnym podielom na prezentovaných výsledkoch.

EK STU konštatovala, že predmetné spory spadajú do kompetencie samotných autorov a je v ich možnostiach spraviť náležitú nápravu. Pri publikáciách z roku 2021 je ešte stále možné zmeniť autorské podiely v CREPČ. Vzhľadom na to, že tento autorský spor eskaloval do podnetu EK STU, táto odporúča pánovi rektorovi, aby požiadal podriadených pracovníkov o zabezpečenie dohody o autorských podieloch na publikáciách, ktoré boli predmetom podnetu a ich prípadnú úpravu v CREPČ. EK STU zistila, že nedostatky v oblasti evidencie podielov autorov, ktorí nepôsobia na verejných vysokých školách, nie sú ojedinelé. Odporúča preto pánovi rektorovi riešiť túto situáciu na inštitucionálnej úrovni formou usmernenia.

Z pohľadu EK STU najzložitejšou časťou podnetu bolo tvrdenie bývalého študenta, že do prípravy článkov nebol zapojený a dozvedel sa o nich až vo februári 2022 po vzniku problému ohľadom podanej habilitačnej práce dotknutej osoby 1. S týmto tvrdením zásadne nesúhlasili dotknuté osoby, preto EK STU si od oboch strán sporu vyžiadala dokumenty na podporu svojich tvrdení.

V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že by malo byť vo všeobecnom záujme univerzity a doktoranda publikovanie výsledkov záverečnej práce vo forme článkov časopisov indexovaných vo Web of Science, prípadne Scopus. Snaha školiteľa bývalého študenta zúročiť získané výsledky, ktoré vznikli za podpory grantových a dotačných prostriedkov na výskum doktoranda, je podľa EK STU legitímna, priamo žiaduca.

EK STU sa preto zaoberala tým, či dotknuté osoby ako korešpondujúci autori článkov použili správny postup na dosiahnutie uvedeného cieľa. Z vyjadrení, ktoré získala EK STU vyplýva, že dotknutá osoba 2 informovala bývalého študenta o príprave článku pre impaktovaný časopis, v ktorom sa využijú aj výsledky jeho dizertačnej práce. Bývalý študent súhlasil aj s dodaním časti údajov, ktoré mal k dispozícii. EK STU nedostala jasné dôkazy, že rukopisy boli bývalému študentovi poskytnuté pred prvým odoslaním do časopisu, aby sa mohol vyjadriť k ich obsahu a jeho autorstvu. EK STU to považuje za nedodržanie správnej výskumnej praxe pri publikovaní. EK STU si všimla ešte jednu dôležitú nepresnosť, ktorá nebola uvedená v podnete. V hlavičke článku sa neuvádza ako pracovisko bývalého študenta STU, kde príslušný výskum realizoval, ale iba jeho súčasný zamestnávateľ.

Na druhej strane EK STU zistila, že redakcia časopisu vydavateľstva, ktoré je signatárom pravidiel COPE, poslala všetkým spoluautorom vrátane bývalého študenta pri oboch rukopisoch tri maily – potvrdenie o doručení pôvodnej a revidovanej verzie a o prijatí. Priamo v článkoch sa uvádza, že všetci autori sa oboznámili a súhlasia s verziou prijatou na publikovanie. EK STU preto nemôže akceptovať argumenty bývalého študenta, že nebol vôbec informovaný o spoluautorstve na týchto dvoch publikovaných článkoch. Dôležité je tiež zdôrazniť, že na základe týchto mailových komunikácií mali dotknuté osoby všetky dôvody si myslieť, že bývalý študent bol informovaný o priebehu recenzných konaní a o prijatí samotného článku na publikovanie.

EK STU tiež nevie bez pochybností potvrdiť tvrdenie bývalého študenta, že nevedel o prepracovaní publikovaného článku v impaktovanom časopise do troch článkov v slovenčine pre odborný časopis. Dotknutá osoba 2 poskytla EK STU mail, ktorý poslal

bývalý študent (na pracovnú aj súkromnú adresu) a dvom jeho kolegom, v ktorom ich informoval o tejto skutočnosti. EK STU konštatuje, že podľa zásad správnej výskumnej praxe mal bývalý študent dostať viacej informácií o obsahu odborných článkov pred ich publikovaním.

Vzhľadom na uvedené skutočnosti, EK STU došla k záveru, že konanie dotknutých osôb nie je porušením ustanovení bodov 4 a 5 Etického kódexu STU.

prof. Ing. Milan Polakovič, PhD., v. r.
predseda Etickej komisie STU